

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Island a Evropská Unie.

Analýza přístupového procesu

Monika Hosmanová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Island a Evropská Unie.

Analýza přístupového procesu

Monika Hosmanová

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D. za odborné vedení, podnětné rady a čas, který mi věnoval.

Obsah

1	ISLAND A EVROPSKÁ INTEGRACE	10
1.1	Evropské sdružení volného obchodu.....	13
1.2	Evropský hospodářský prostor	14
1.3	Zlom v podobě ekonomické krize	17
1.4	Přístupová jednání	18
2	AKTÉŘI V PROCESU	20
2.1	Politické strany	20
2.2	Zájmové skupiny	23
2.3	Veřejnost.....	25
3	RYBOLOV	25
3.1	Ekonomika	25
3.2	Zájmové skupiny	28
4	NÁRODNÍ IDENTITA A SUVERENITA.....	30
5	VZTAHY S USA.....	34
6	ZÁVĚR	35
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	37
8	RESUMÉ	42

ÚVOD

V této práci se budeme zabývat vztahem Islandu a Evropské unie. Jedná se o poměrně specifický případ mezi ostatními zeměmi. A (zejména v oblasti severských zemí) je mu věnována značná pozornost. Island je znám svým euroskepticismem (alespoň co se týče politické reprezentace) a izolacionistickými tendencemi. V minulém století zaznamenal značný ekonomický vzestup, na začátku 21. století se pak pyšnil velmi vysokým HDP a nezvykle nízkou nezaměstnaností. Evropskou integraci využívá spíše z důvodu zajištění svých bezprostředních ekonomických zájmů, plnému členství v Evropské unii se ale dlouhodobě vyhýbá (Thorhallson 2002: 361). Od roku 1970 je členem Evropského sdružení volného obchodu (ESVO, anglicky European Free Trade Association – EFTA), mezinárodní organizace založené jako protiváha k Evropskému hospodářskému společenství (dnešní Evropská unie). Od roku 1994 je členem Evropského hospodářského prostoru (EHP, anglicky European Economic Area - EEA). Tato dohoda umožňuje Islandu intenzivní obchodní spolupráci se zeměmi EU. Zároveň byla díky této dohodě implementována podstatná část evropské legislativy, což by do značné míry usnadnilo přístup Islandu do EU. Podle Thorallsona by členství v EU přineslo více omezení – zejména pro tyto dvě oblasti než výhod (Thorallson 2011: 53). Island se účastnil evropské integrace pouze v rámci zajištění přístupu na evropské trhy a zabránění zhroucení Severské pasové unie prostřednictvím členství v Schengenu (Thorallson 2011: 54). V roce 2008 zemi zasáhla ekonomická krize, která představovala ostrý předěl, Island podal přihlášku do Evropské unie, členství v této organizaci mělo představovat cestu ven z krize. Díky dobré připravenosti Islandu potvrzené v analytických zprávách Evropské komise jednání postupovala poměrně rychle. Bylo otevřeno 27 z 33 kapitol, 11 bylo předběžně uzavřeno. Kapitoly u nichž se dal předpokládat komplikovaný průběh a zdlouhavé jednání otevřeny nebyly. V roce 2013 došlo ke změně politické reprezentace a jednání

byla pozastavena. V roce 2015 pak byla žádost o členství v Evropské unii stažena, což dokazuje, že přestože v důsledku krize země o členství v EU požádala, na samotném euroskeptickém přístupu k integraci se změnilo jen velmi málo (Thorallsson 2011: 56).

Pomocí analýzy přístupového procesu a zapojení Islandu do evropské integrace, budeme v této práci schopni vysvětlit postoj země k integraci v rámci Evropské unie. Abychom byli schopni porozumět přístupu Islandu k evropské integraci a členství v Evropské unii, je nutné představit si historii zapojení Islandu do procesu spolu s postoji relevantních aktérů. V procesu se objevuje několik klíčových témat a faktorů, které přístup Islandu formují a do jisté míry vysvětlují současnou situaci. Pomocí analýzy přístupového procesu identifikujeme tyto základní faktory, které ovlivňují nejen postoje aktérů, ale i přístupový proces sám o sobě. Cílem práce je tedy za pomoci analýzy přístupových jednání vymezit klíčové faktory v procesu a jejich vliv na přístup a postoje politických elit, zájmových skupin a podobně. Jelikož Island za své bohatství vděčí hlavně rybolovnému průmyslu, nejčastější argumenty se proto dotýkají právě ekonomiky a společné rybářské politiky, která představuje ohrožení tohoto klíčového sektoru. Hypotéza této práce proto zní, že hlavním faktorem ovlivňující vztah Islandu a Evropské unie je klíčové odvětví rybolovu a jeho vliv na ekonomiku. Na základě analýzy klíčových debat a témat budu v závěru práce schopna hypotézu potvrdit nebo vyvrátit.

Pro přehlednost je zvolena následující struktura práce. První kapitola představuje chronologický vývoj zapojení Islandu do evropské integrace, počínaje obdobím po konci druhé světové války. V této kapitole bude možné identifikovat některá klíčová, často zmiňovaná témata a faktory, které zapojení Islandu podpořily nebo naopak komplikovaly. Pohled do minulosti usnadňuje pochopení současného vztahu Islandu k procesu a usnadňuje identifikaci některých základních faktorů a témat, která mají v procesu důležitou roli.

V následujících kapitolách se pak zaměříme na tyto faktory a jejich roli v přístupových jednáních do EU.

Po úvodní kapitole následuje představení relevantních aktérů a jejich postojů k integraci. Kapitola bude rozčleněna do tří podkapitol zabývajících se politickými stranami, zájmovými skupinami a veřejností. Určitá pozornost bude věnována i vztahům mezi jednotlivými skupinami.

V dalších kapitolách již budeme jednotlivě představovat faktory ovlivňující postoj země k integraci. Třetí kapitola se bude věnovat ekonomice, konkrétně rybolovu jako klíčovému odvětví pro islandskou ekonomiku. V kapitole bude vysvětleno proč je rybolov pro Island důležitý a co by pro něj znamenalo implementování společné rybolovné politiky. Představíme si ekonomické a ale i sociální aspekty tohoto faktoru.

Ve čtvrté kapitole se budeme věnovat národní identitě a suverenitě. Mnozí autoři upozorňují na fakt, že národní identita a její formování mohou výrazně ovlivnit zahraniční politiku země. Toto téma se Islandu silně dotýká, a proto v této kapitole prozkoumáme míru vlivu, který na přístup k evropské integraci má.

Následuje pátá kapitola a zahraničně – politická dimenze. Island má zvláštní vztah s USA, založený na smlouvě o obraně. V kapitole budeme zkoumat důsledky této spolupráce pro vztahy Islandu a Evropské Unie.

V českém prostředí neexistuje příliš odborných zdrojů věnujících se přímo této problematice, o událostech informují média a stručný přehled poskytuje ministerstvo zahraničí. Naopak v severském prostředí je problematice věnována poměrně velká pozornost, existuje velké množství zdrojů, které se problematice věnují z různých úhlů a přisuzují různou váhu různým faktorům. Základním zdrojem a vyčerpávajícím úvodem do problematiky je publikace Baldura Thorhallsona, který přehledně líčí nejen vývoj procesu, ale zároveň identifikuje

jednotlivá témata a zkoumá míru jejich vlivu. Struktura mé práce vychází ze struktury právě této publikace. Budu čerpat z odborných článků a analýz politologů. Dobrým zdrojem informací jsou také islandská média, ve většině případů vycházející i v angličtině. Pracovat dále budu s hodnotícími zprávami Evropské komise, islandské banky a podobně.

1 ISLAND A EVROPSKÁ INTEGRACE

Počátky zapojení Islandu do procesu integrace sledujeme po konci druhé světové války. Díky svému strategickému významu obdržel Island velké množství financí v rámci Marshallova plánu a byl jedním ze zakládajících členů Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC), zřízené k administraci tohoto poválečného plánu. Přestože ekonomická pomoc přinášela rychlé výsledky, zároveň také zpomalovala ekonomický rozvoj země; peníze byly používány na přímé investice místo na zajištění ekonomické stability země. Řízení ekonomiky nebylo příliš efektivní a navíc byla omezována přísnými kontrolami (Thorallsson – Vignisson 2004: 22).

Island se neúčastnil zakládání mezinárodních institucí zabývajících se globální ekonomikou či mezinárodním trhem, jako například Mezinárodní měnový fond nebo Světová banka. Vlna debat o zóně volného trhu v Evropě, která se přehnala v roce 1950, také v zemi příliš velký zájem nevzbudila. Menší debata proběhla v souvislosti se založením Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), hlavně v souvislosti s možnými negativními důsledky pro vývoz produktů rybolovu. Vláda původně neprojevila příliš velký zájem ani o založení Evropského hospodářského společenství (Thorallsson – Vignisson 2004: 23).

Podle Thorallsona projevila islandská vláda poprvé vážný zájem a aktivně se účastnila debat o evropské integraci v roce 1957, kdy nečlenské země EHS v čele s Velkou Británií začaly v rámci OEEC jednat o vytvoření zóny volného obchodu v západní Evropě (Thorallsson – Vignisson 2004: 23). Možné negativní důsledky intenzivnější integrace byly sledovány hlavně v souvislosti s vývozem ryb do jiných evropských zemí (hlavně Itálie, Německo a Francie). Nakonec však byly tyto převáženy dlouhodobějšími cíli země, která by se ocitla v nevýhodě oproti svým konkurentům na trhu. V potaz byl brán i předpoklad, že trh v rámci Evropského hospodářského společenství bude postupně posilovat a proto byl snadný přístup na něj umožněný zónou volného obchodu více než žádoucí.

Ekonomickou prioritou bylo zajištění co nejvýhodnějších a nejsvobodnějších obchodních podmínek pro vývoz ryb a mořských produktů. Zároveň zde ale byla řada faktorů komplikující participaci na procesu jako například otázka zemědělství, zpracovatelského průmyslu nebo obchodu s východní Evropou. Návrh na vytvoření zóny volného obchodu nakonec nevyšel kvůli zásadním sporům mezi prioritami Velké Británie a Francie. V roce 1959 pak Velká Británie, Švédsko, Norsko, Dánsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko zformovaly Evropské sdružení volného obchodu (EFTA). Kvůli sporům s Velkou Británií v oblasti rybolovu – tzv. tresčí války¹, nebyl Island ke vzniku této organizace přizván (Thorhallson – Vignisson 2004: 24). Dalším mezníkem je pak rok 1959, který přinesl změnu politické situace na Islandu - Sociální demokraté a Strana nezávislosti zformovaly koalici, která zůstala u moci po tři volební období a zasloužila se o radikální změny v ekonomice a přístupu k procesu integrace (Thorallsson – Vignisson 2004: 25). Jedním z cílů těchto změn byla příprava země na podmínky související se členstvím v organizacích volného trhu nebo ekonomických společenstvích v Evropě. V době kdy se hovořilo o širší spolupráci EFTA a EHS nebo dokonce spojení těchto organizací, Island musel prozkoumat veškeré své možnosti v zájmu zajištění svých nejlepších zájmů do budoucna (Thorallsson – Vignisson 2004: 25).

Vláda pověřila speciální komisi prozkoumáním otázky volného trhu. Hlavním cílem bylo zajištění lepší vyjednávací pozice v jednáních s EHS o volném trhu s rybami, prostřednictvím členství v EFTA. Komise dospěla k závěru, že pokud se Island připojí k zóně volného obchodu, je nezbytné zajistit co nejmenší omezení pro obchod s produkty rybolovného průmyslu. Komise předpovídala možné sloučení EFTA a EHS a doporučovala žádost o členství místo tradiční váhavé politiky. To bylo zaprvé proto, že zde byla možnost pozdržení sloučení EHS a EFTA, což by mohlo mít negativní vliv

¹ Tresčí války je název pro sérii konfliktů mezi Velkou Británií a Islandem, ohledně rybolovných teritorií a práva na rybolov, které probíhaly v letech 1958, 1972 a 1976. Z této konfrontace vyšel vítězně Island, rozšíření jeho teritorií bylo mezinárodně uznáno (Kassebaum 1997).

na konkurenceschopnost Islandu a zároveň by členství v EFTA usnadnilo Islandu spolupráci s dalšími severskými státy (Thorallsson – Vignisson 2004: 25). V otázce volného trhu se objevují další dílčí otázky a komplikace jako například obchod s východní Evropou², problematika nepříliš vyspělého zpracovatelského průmyslu (nebyl příliš dobře připraven na to čelit zahraniční konkurenci) a určitých problémů týkajících se zemědělství (většina zemědělských výrobků by nebyla konkurenceschopná v porovnání s dovozy ze zahraničí). Island by potřeboval delší dobu na adaptaci než je obvyklé a byl by nucen požadovat výjimku pro svůj obchod s východní Evropou. Tyto požadavky komplikovaly celý proces, kterému příliš nenapomáhal ani špatný vztah s Velkou Británií (Thorallsson – Vignisson 2004: 23, 25).

Velká Británie a Dánsko požádaly o členství v EHS v roce 1961, následovány byly Irskem a Norskem a i neutrální státy EFTA požádaly o přidružené členství. Členské státy EHS se dohodly na společných externích clech a pro Island bylo zásadní dosáhnout nějaké úrovně dohody s těmito státy, kvůli možnosti zdvojnásobení cel a zhoršení konkurenceschopnosti země (Thorallsson – Vignisson 2004: 26).

Přestože hlavní zájmové skupiny vytvářely tlak na vládu, aby o členství v roce 1961 požádala, zároveň zde panovala shoda, že je zde celá řada otázek které musí být napřed vyřešeny. Vládnoucí strany, Konzervativci a Sociální demokraté se na otázce shodli a výsledkem debat, jednání a konzultací jak doma tak v zahraničí bylo rozhodnutí, že nejvhodnější je požádat o přidružené členství v EHS (Thorallsson – Vignisson 2004: 28, 27).

Veškerá jednání nakonec byla zbytečná po tom, co prezident de Gaulle vyjádřil svůj nesouhlas s rozšířením EHS. Již v tomto bodě bylo ale patrné, jak komplikovaná bude jakákoliv diskuze týkající se Islandu a evropské integrace. Dosažení cílů a požadavků země, navíc tak, aby byly v souladu s pravidly těchto

² Island měl v té době velmi intenzivní obchodní vztahy se zeměmi východního bloku.

organizací, bude velmi obtížné. Když k navrhovanému rozšíření EHS nedošlo, debata kolem Islandu a evropské integrace utichla (Thorallsson – Vignisson 2004: 27).

1.1 Evropské sdružení volného obchodu

V roce 1965 navrhla Británie v rámci posílení organizace přizvání Islandu a Irsku do ESVO (Thorallsson – Vignisson 2004: 28). Hlavními lákadly pro Island bylo usnadnění exportu ryb a ostatních mořských produktů, zlepšení konkurenceschopnosti Islandu na evropských trzích a snazší spolupráce s ostatními skandinávskými státy, která do určité míry přešla právě pod EFTA. Jako problematická se opět jevila témata budoucnosti islandského zpracovatelského průmyslu, snížení ochranných cel (které bylo podmínkou členství v EFTA) a zachování obchodu s východní Evropou. Politickým tématem se otázka členství v EFTA stala ve volbách v roce 1967, hlavními důvody pro zahájení jednání byla zhoršující se pozice islandských mořských produktů na evropských trzích a zajištění příznivějších podmínek pro toto odvětví tak bylo hnacím motorem jednání. Sociální demokraté v čele s ministrem Gíslasonem byli jednoznačně pro členství a měli podporu vedoucích představitelů Strany nezávislosti. Progresivní strana byla stále nerozhodnutá a i veřejnost byla značně rozpolcená a hlasování v parlamentu o podání žádosti o členství bylo doprovázeno protesty před jeho budovou. Progresivní strana se nakonec vyjádřila proti členství s tím, že lepší bude zaměřit se na řešení problémů v rámci země, na posílení pozice zpracovatelského průmyslu a ekonomiky celkově (Thorallsson – Vignisson 2004: 29, 30). Zahájení jednání bylo schváleno, rozběhla se v lednu 1969 a vláda v jejích rámci měla čtyři hlavní cíle. Zaprvé, Island požadoval, aby mohl využívat všech výhod, které už EFTA zavedla. Zadruhé, požadoval určitou dobu na zrušení všech svých již dříve zmíněných cel a omezení. Třetím požadavkem bylo zachování obchodu s východní Evropou. Čtvrtým tématem bylo vyřešení některých bilaterálních otázek - pokud by nedošlo k dohodě o zóně

volného obchodu, Island by potřeboval speciální bezcelní vývozní kvóty pro export mražených ryb do Británie. Island také požadoval podporu ostatních severských zemí pro zvýšení prodeje jehněčího masa a posílení postavení jeho zpracovatelského průmyslu. Téměř všechny tyto cíle se povedlo uskutečnit. Na Island se od začátku vztahovalo zrušení všech cel, kterého využívaly státy EFTA, měl desetiletou lhůtu na zrušení cel a bylo mu dovoleno pokračovat v obchodě s východní Evropou (hlavně SSSR). Jednání v otázce vývozu do Británie bylo poněkud komplikovanější, ale nakonec došlo k vyřešení určitým kompromisem. Ostatní severské země také vyšly Islandu vstříc (Thorallsson – Vignisson 2004: 30). Proti byly především zemědělské zájmové skupiny s argumentem, že členství by mohlo poškodit nejen zemědělství ale i islandskou společnost jako celek (Thorallsson – Vignisson 2004: 32). Průmyslové skupiny byly v otázce spíše pro. Při hlasování v parlamentu o dohodě s EFTA se Progresivní strana zdržela hlasování, hlavně kvůli vnitřním rozporům ohledně této otázky. Lidová aliance byla silně proti – členství podle nich mohlo vést k vyšším daním a mohlo by ohrozit výrobní průmysl a ekonomiku (Thorallsson – Vignisson 2004: 32) Smlouva byla parlamentem ratifikována a Island se tak mohl k prvnímu březnu 1970 stát členem EFTA (Thorallsson – Vignisson 2004: 32; Decision of the Council).

1.2 Evropský hospodářský prostor

V osmdesátých letech se měnila struktura volného trhu v Evropě, reprezentovaná například Lucemburskou deklarací z roku 1984, která umožňovala vyšší míru spolupráce mezi ES a EFTA. Jelikož se toto netýkalo uvolnění trhu s rybami a produkty rybolovu, Island nejevil příliš velký zájem o participaci na procesu (Thorallsson – Vignisson 2004: 39). Svou pozornost němu obrátil v roce 1986, kdy se členy Evropských společenství staly Portugalsko a Španělsko – dva největší odběratelé ryb a také největší konkurenti na moři pro Island. Stoupající cla na vývoz produktů rybolovu byly hlavním

důvodem pro jednání se snahou zajistit lepší přístup na evropské trhy (Thorallsson – Vignisson 2004: 39).

Island se do debaty řádně zapojil až v souvislosti s iniciativou Jacquese Delorse, předsedy Evropské komise, o zvýšenou spolupráci mezi Evropskými společenstvími a EFTA. Jednání byla obtížná, jelikož Island se odmítal vzdát svého požadavku na zajištění volného obchodu s rybářskými produkty. Přestože na straně ES panovalo přesvědčení, že by se na rybolov neměla vztahovat stejná pravidla volného obchodu jako na průmyslové výrobky, islandská vláda nakonec své požadavky obhájila a zajistila bezcelní status pro 90% produktů rybářského průmyslu a dosáhla i dalších cílů jako například stanovení limitů pro zemědělský dovoz nebo podmínky pro zahraniční investice (Thorallsson – Vignisson 2004: 40). V této fázi pak vláda potvrdila svůj záměr participovat na dohodě (Thorallsson – Vignisson 2004: 41). Smlouva o EHP vstoupila v platnost 1. ledna 1994. Na rozdíl od ostatních severských zemí Islandská vláda neuvažovala o možnosti plného členství v EU (Thorallsson – Vignisson 2004: 47).

Tato smlouva sdružuje státy Evropské unie a Evropského sdružení volného obchodu. Díky této smlouvě dochází k rozšíření vnitřního trhu o země ESVO. Země Evropského hospodářského prostoru musí do své legislativy začlenit právní předpisy EU týkající se oblasti vnitřního trhu.

Smlouva o Evropském hospodářském prostoru zahrnuje čtyři svobody vnitřního trhu (volný pohyb zboží, osob, služeb, kapitálu) a související politiky. Dohoda neobsahuje závazná ustanovení pro všechna odvětví vnitřního trhu ani pro další politiky upravené Smlouvami EU. Závazná ustanovení se nedotýkají společné zemědělské politiky a společné rybářské politiky, celní unie; společné obchodní politiky; společné zahraniční a bezpečnostní politiky; oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (nicméně všechny země ESVO jsou součástí schengenského prostoru); nebo hospodářské a měnové unie (Evropský parlament).

Přestože debata o členství v EHP byla poměrně intenzivní, o členství v EU se před krizí nijak aktivně nediskutovalo (Thorhallsson 2002: 349). Členství v EHP bylo pro Island dostačující, hlavní výhodou smlouvy o EHP byl přístup na vnitřní trhy EU, což mělo velmi pozitivní důsledky pro islandskou ekonomiku (Oddson 2005: 7; Thorallsson – Vignisson 2004: 54). Zároveň se ale Island díky tomuto kroku nachází v paradoxní situaci – dochází k tzv. dvojnásobnému demokratickému deficitu (Goodeve 2005: 90). Demokratický deficit v EU se týká částečné ztráty suverenity v důsledku převodu části státních kompetencí na nadnárodní instituce EU (Leach cit. dle Goodeve 2005: 90). V případě Islandu je toto zdvojnásobeno, země díky dohodě o EHP přejala přes 80 % právních předpisů EU, zároveň ale nemá žádný vliv na jejich formulování a rozhodování o nich; nemá formálně právo tyto záležitosti jakkoliv ovlivňovat (Goodeve 2005: 89 – 90; Thorallsson 2002: 349). Členství v Evropské unii by pak mělo kompenzovat ztrátu suverenity představovanou členstvím v Evropském hospodářském prostoru (Goodeve 2005: 90). Tento fakt pak může sloužit jako argument pro vstup země do EU, stejně jako otázka přijetí eura, které mohlo fungovat jako náhražka nestabilní islandské koruny. Přestože existovaly tyto argumenty ve prospěch členství v EU, spolu s výhodou odpadajících poplatků nečlenských zemí a výhody plynoucí z včasného členství (Goodeve 2005: 91, 92), argumenty proti EU se jevily jako zásadní. Hlavní argumenty proti se točily kolem ekonomiky a rybolovného průmyslu, na němž stojí ekonomika země. Jelikož je toto odvětví naprosto zásadní, musí být regulováno lokálně a ne vnější organizací jakou je EU (Goodeve 2005: 93). Členství v EHP se jevilo jako dostačující - znamenalo přístup na vnitřní trh, aniž by se země musela přizpůsobovat Společné rybolovné politice a Společné zemědělské politice, které byly vnímané jako hlavní hrozba pro klíčové ekonomické sektory Islandu (Goodeve 2005: 93). Země ekonomicky prosperovala, byla stabilní a dá se říci, že jedním z důvodů proč nevstoupit do Evropské Unie byla absence dostatečně pádného důvodu proč ano (Goodeve 2005: 96; Oddson cit. dle Goodeve 2005: 96). Negativa převládala nad možnými výhodami a Island evropskou integraci

využíval pouze jako nástroj pro snazší přístup na evropské trhy (Thorallsson 2011: 54).

1.3 Zlom v podobě ekonomické krize

Zásadní zlom v celém procesu přichází v roce 2008, kdy Island velmi silně zasáhla ekonomická krize. Kořeny krachu islandské ekonomiky souvisí s činností vlády, konkrétně s privatizací bank a deregulací. Členství v EHS poskytovalo islandským finančním ústavům možnost zakládat v zemích unie pobočky, aniž by k tomu potřebovaly speciální licenci (nejvíce jich bylo v Nizozemí a Velké Británii) a politika levných peněz a snadno dostupných úvěrů měla pro zemi katastrofální důsledky, stejně tak jako zadlužování domácností (O'Brien, 2010: 126; The economist 2008).

System se začíná hroutit v září roku 2008 jako důsledek krize americké banky Lehman Brothers. V průběhu jednoho týdne se zhroutily tři největší islandské banky (Glitnir, Landsbanki a Kaupthing) a došlo k jejich znárodnění. Tyto události vedly k měnové krizi, bankovní krizi a krizi suverenity. Výše závazků těchto bankovních domů byla asi devítinásobně větší než roční výkon islandské ekonomiky a ani centrální banka nebyla schopná v této situaci jednat (Jones – Clark 2012: 1439). Řešením situace se stala záchranná půjčka Mezinárodního měnového fondu ve výši 2,1 miliardy dolarů (Iceland review 2008). Následovaly protesty veřejnosti a celá situace měla i své politické důsledky – předčasné volby v dubnu 2009. Vládnoucí koalice Strany nezávislosti a Sociálně demokratické aliance v čele s premiérem Geir H. Haardem v lednu 2009 rezignovala, byla stanovena dočasná vláda a v dubnu 2009 se pak uskutečnily předčasné volby (Jones – Clark 2012: 1439). Zvítězila koalice Sociálně demokratické aliance a Levicových zelených.

Pro tuto práci je zásadní, že kromě těchto politických změn, po složitých jednání v parlamentu vláda oficiálně zažádalo o členství v Evropské unii. Podle

Thorhallsona byl tento krok nevyhnutelný, protože obnova islandské ekonomiky bez institucionálního rámce, který poskytovala EU a bez stabilní a spolehlivé měny byla jen obtížně představitelná (Thorallsson 2011: 54).

1.4 Přístupová jednání

Island předložil žádost o členství v EU 17. července 2009 a Rada evropské unie požádala Evropskou komisi o vyslovení stanoviska k této žádosti. Komise postupovala v souladu se zněním článku 49 Smlouvy o Evropské unii s přihlédnutím k tzv. kodaňským kritériím a v únoru 2010 pak potvrdila, že Island splňuje všechna potřebná kritéria – je funkční demokracií se stabilními institucemi, je zde funkční tržní ekonomika a díky své intenzivní spolupráci v rámci EHS je velmi dobře připraven na přijetí závazků vyplývajících ze členství v Evropské unii. Zpráva rovněž identifikuje oblasti, kde lze předpokládat obtížnější vyjednávání. Toto se týkalo především oblasti rybolovu, zemědělství a rozvoje venkova, životního prostředí, volného pohybu kapitálu a podobně (European Commission 2010).

Toto potvrdilo i vyjádření vlády z července 2010. Podle této zprávy jsou například rybolov a zemědělství pro Island natolik zásadními odvětvími, že přizpůsobení se Společné rybolovné nebo zemědělské politice je v podstatě nemyslitelné. V jednáních je třeba přihlédnout k tomu, že Island je specifickým případem a v některých oblastech se nechce a ani nemůže přizpůsobit nějaké společné univerzální politice (Ministry for foreign affairs of Iceland: 2010).

Jednání nakonec trvala pouhých 18 měsíců, po nástupu nové vlády po parlamentních volbách na jaře roku 2013 byla přístupová jednání pozastavena (European Commission 2013). Podle zprávy ministerstva zahraničí v té době bylo otevřeno 27 z 33 kapitol, z nichž 11 bylo předběžně uzavřeno. Jednání v případě rybolovu a zemědělství (a dalších dvou kapitolách) nebylo ani zahájeno, nebyly

stanoveny vyjednávací pozice stran (Ministry for foreign affairs of Iceland: 2014).

Podle zprávy Centra pro mezinárodní otázky na Islandské univerzitě citované v médiích by mělo být obnovení jednání poměrně lehké, pokud Island nestáhne svou žádost o členství. Pokud by se tak stalo, jednání by musela začít od nuly a všechny kapitoly by musely být znovu projednány. Podle této zprávy je také zvykem, že v jednáních o vstupu do EU se o řešeních vztahujících se na konkrétní případy a případných výjimkách jedná až na konci procesu takže je velmi obtížné odhadnout, jestli by pro Island bylo výhodnější stát se členem nebo ne (Iceland review online: 2014).

V polovině března tohoto roku oznámil islandský ministr zahraničních věcí Gunnar Bragi Sveinsson, že se vláda na svém zasedání usnesla, že nemá v plánu obnovit přístupová jednání s Evropskou unií. Vláda déle nepovažuje Island za kandidátskou zemi a očekává, že Evropská unie bude dále postupovat v souladu s tímto faktem. Mnoho Islandců, včetně poslanců parlamentu, dalo najevo překvapení a rozhořčení s oznámením tohoto kroku přes sociální síť Facebook. Rozhodnutí nebylo projednáno zahraničně – politickým výborem parlamentu. K oznámení došlo na setkání ministra s jeho lotyšským protějškem Edgarsem Rinkēvičem. Lotyšsko v současné době předsedá Radě EU (Iceland review 2015). Zároveň dodal dopis předsedovi a Evropské komisi oznamující toto rozhodnutí. Ministr zahraničních věcí však vyjádřil svou touhu posílit spolupráci mezi Islandem a EU v rámci EHP. Rozhodnutí Islandu předcházela intenzivní komunikace mezi vládou a EU (Visir 2015) Předseda opozice kritizoval zejména, fakt že vláda obešla parlament (Visir 2015)

Na stránkách islandského ministerstva zahraničních věcí je jako vysvětlení vágní prohlášení, že pro zájmy Islandu je nejlepší, pokud bude stát mimo Evropskou Unii (Ministry for foreign Affairs). Jedná se o stanovisko, které již dříve zaznělo ve volební kampani. O stažení žádosti bylo rozhodnuto

bez vyhlášení referenda, což mělo za následek protesty veřejnosti (Robert 2015; Visir 2015). Země se vzpamatovala z krize a stáhla žádost, do konce tohoto volebního období se pravděpodobně nic nezmění. Jaká je příčina pozastavení jednání a jaká je budoucnost této otázky je sporné. Současné dění ovšem potvrzuje tvrzení Baldura Thorallsona, že přestože ekonomická krize dohnala zemi až k žádosti o členství, na názorech a skepticizmu ke členství v Evropské unii se změnilo jen velmi málo (Thorallsson 2011: 56)

2 AKTÉŘI V PROCESU

V této kapitole si představíme relevantní aktéry, kteří mají vliv na celý proces. Ve třech podkapitolách si postupně představíme politické strany, které jsou v současné době v parlamentu a nějakým způsobem vyjadřují svůj postoj k integraci Islandu a ty strany, které se přímo na integračním procesu podílely. V další podkapitole se budeme věnovat zájmovým skupinám na Islandu. Rozsahu jejich vlivu na proces se pak budeme podrobněji věnovat v následující kapitole, zabývající se ekonomickými faktory. V poslední podkapitole se budeme věnovat postoji veřejnosti a prozkoumáme paradoxní situaci, kdy existují značné rozdíly mezi postojem elit a veřejnosti.

2.1 Politické strany

Po většinu 20. století měla ve stranickém systému Islandu dominantní postavení konzervativní Strana nezávislosti založená v roce 1929 (Kopeček 2005: 275). Strana podporuje liberální ekonomickou politiku, svobodu a odpovědnost jedince, je proatlanticky orientována a velkou většinou je proti vstupu Islandu do EU (Kopeček 2005: 275; Thorallson 2014). David Oddsson, premiér Islandu v letech 1991 až 2004 a předseda této strany byl jedním z nejaktivnějších kritiků vstupu země do EU (Thorallson 2004: 7). Opakovaně zdůrazňoval negativní dopady na klíčovou oblast rybolovu a odmítal převod části suverenity na evropské instituce. Strana nezávislosti tvořila koalice například se Sociální

demokracií (SDP) (1959 - 1971) a později s Pokrokovou stranou. Tato koalice měla na členství v EU jasně odmítavý názor a podání přihlášky nepřipadalo v úvahu. Rozpory se objevily v roce 2001, po otevření debaty o členství předsedou Progresivní strany. I přesto tyto strany v roce 2003 opět zformovaly koalici (Thorallson 2004: 7). Po ekonomické krizi musela tato koalice odstoupit, nahrazení byli levicovou koalicí, která podala přihlášku do Evropské Unie. Koalice Strany nezávislosti a Pokrokové strany se k moci vrátila po volbách v dubnu 2013 a v březnu 2015 nakonec stáhla přihlášku do Evropské Unie. Oddson uvádí, že je proti členství v EU z několika důvodů, těmi jsou minimální vliv na rozhodování v Bruselu, v porovnání se značnými náklady, které by země musela vynaložit. V roce 2005 (před krizí) Oddson argumentoval tím, že Island jako jedna z nejbohatších zemí Evropy, čemuž by odpovídala i výše příspěvků do evropských fondů (Oddson 2005: 8). Zmiňuje „vybojovanou“ kontrolu na islandskými vodami, kterou nechtějí postoupit Bruselu (Oddson 2005: 8). Oddson zmiňoval rybolov jak prioritu země, islandský systém rybolovu a jeho spravování Oddson vnímá jako dostatečný, zatímco Společná rybolovná politika má vážné nedostatky. Skepticky vnímá centralizaci v rámci EU, zejména co se týče například harmonizace daní, která neodpovídá ekonomickým rozdílům mezi jednotlivými zeměmi. Oddson kritizoval euro jako společnou měnu, která se zpočátku jeví jako dobrý nápad, ale v praxi spíše nefunguje (Oddson 2005: 8).

Další stranou je Pokroková strana (Framsóknarflokkurinn, FSF), tradiční islandská agrárně-liberální centristická strana, založená v roce 1916 (Kopeček 2005:276). Pokroková strana usiluje o kompromis mezi tržním hospodářstvím a ochranou venkova, podporuje členství v NATO. Kopeček hovoří o opatrné podpoře islandského vstupu do EU (Kopeček 2005: 276). Thorhallson hovoří o tom, že v roce 2001 upustila Pokroková strana od svého jasně odmítavého stanoviska a připustila možnost členství v EU. Jako žádoucí se jevila intenzivnější spolupráce v rámci smlouvy o EHS, pokud by se tak nedařilo, měly by přijít na řadu jiné způsoby zajištění zájmů země v Evropě – třeba například

členství v EU (Thorhallsona 2004: 4 –5). Podle programového prohlášení z roku 2003 pak strana požadovala nezaujatou diskuzi o negativech a pozitivěch vyplývajících ze členství v EU i za cenu toho, že by trvala několik let. U této strany sledujeme jak rozpory v rámci strany, taky značné změny postupem času (Thorallson 2004: 4 – 5). V roce 2009 podle rozhovoru pro internetový zpravodajský sever Rejkjavík Grapevine byla strana pro zahájení jednání s Evropskou Unií. V článku je přímo řečeno, že se Pokroková strana si přeje požádat o členství v EU a má jasno v podmínkách, které by se měly stát základem debat o připojení s tím, že dosažená dohoda by měla být následně postoupena k posouzení islandské veřejnosti. (Magnússon 2009).

O čtyři roky později, v rozhovoru pro ten samý magazín se uvádí pravý opak, Pokroková strana situaci vnímá tak, že pro zájmy Islandu je nejlepší pokud bude stát mimo EU (Rejkjavík Grapevine 2013):

Toto stanovisko trvá do současnosti. Strana nezásilosti a Pokroková strana tvoří vládní koalici a jejich společným stanoviskem je že pro zájmy Islandu je nejlepší pokud bude stát mimo Evropskou Unii (Ministry of foreign affairs). Další stranou v současné době zastoupenou v parlamentu je Hnutí levicově-zelených. Tato strana existuje od roku 1999, kdy vznikla sloučením několika frakcí jiných stran (Lidový svaz, Svaz žen) (Kopeček 276). Podle Kopečka se jedná o radikální levicovou politickou stranu, s výrazným ekologickým, feministickým a komunistickým profilem. Strana byla vždy proti členství země v EU a NATO (Thorallsson 2002: 353). Ideálním řešením v očích Levicových zelených by byla bilaterální smlouva/spolupráce s EU (Kopeček 276; Thorallsson 2002: 353; Bjarnason 52). Nesouhlas se členstvím hned z několika důvodů, jakými jsou zaměstnanecká práva, ochrana životního prostředí, národní suverenita a kontrola nad národními přírodními zdroji (příp. Více Thorallsson 2004: 93). Přestože je strana aktivním odpůrcem členství v EU, tvořila vládní koalici, která v roce 2009 přihlášku podávala. Více info? Přestože jsou proti

členství v EU, kladou důraz na to aby se národ sám vyjádřil k dané problematice (Rejkjavík Grapevine 2013).

Sociálně demokratická aliance, vznikla v roce 1999 sloučením tří stran (případně jejich frakcí) a to sice Sociálně demokratické strany, Lidového svazu/Aliance, a Svazu žen (Kopeček 275, Thorallson 2004: 6). Strany se sloučily s cílem oslabení dominantní pozice konzervativců a v roce 2003 se tato nově vzniklá strana etablovala jako druhá nejsilnější (Thorallson 2004: 6). Základní programové cíle jsou svoboda, demokracie, rovnost v právech, sociální a environmentální odpovědnost a spolupráci s odbory (Kopeček 276). Akceptuje členství v NATO a podporuje členství v EU. Podporu přihlášce do Evropské unie strana vyjádřila již před rokem 2009, při hlasování v roce 2009 pak byla jedinou stranou, která podání přihlášky odsouhlasila jednohlasně – pro byli všichni členové (: Bjarnson 53:2009).

V roce 2013 se do parlamentu dostaly dva nové subjekty – Zářná budoucnost (6 křesel v parlamentu) a Pirátská strana (3 křesla) – tato strana má v současnosti největší podporu – zdroj. Obě strany jsou pro pokračování jednání, Zářná budoucnost je pro členství v EU (Thorhallson 2014).

2.2 Zájmové skupiny

Zájmové skupiny jsou velmi důležitým faktorem v procesu , jejich vliv ahlavně míra tohoto vlivu jsou častým předmětem zkoumání. Thorallson podotýká, že názor stran na integraci se mění v čase a v souvislosti a aktuálním děním. Naopak u určitých zájmových skupin lze vyzorovat stabilní odpor k integraci ze zjevných důvodů (Thorallson 2004: 41). Názor a přístup k integraci mezi jednotlivými zájmovými skupinami na Islandu se celkem liší. Například Federace islandského průmyslu (má to i na svých stránkách jako prioritu), Islandská federace práce, Federace obchodu a služeb nebo **Obchodní komora**, jsou zastánci přístupových jednání a participace na procesu integrace

(Thorallson 2014, The federation of Icelandic industries 2004). Konfederace zaměstnavatelů se postupem času stává otevřenější přístupovým jednáním, ale podle Thorhallssona jí v otevřené podpoře EU brání silná rybolovná lobby (Thorallson 2014). Některé zájmové skupiny jsou členy evropských zastřešujících institucí, jejich zástupci pak sídlí přímo v Bruselu a představují jakousi spojnici s Evropskou unií. Některé z těchto skupin pečlivě pozorují legislativní proceduru. Obchodní komora/hospodářská je členem *Asociace evropských obchodních a průmyslových komor* (Jonnsdottir 2013: 37). Federace obchodu a služeb a The Icelandic Federation of Trade jsou členy evropského svazu obchodu eurocommerce (Jonnsdottir 2013: 37). V tomto případě zde není tak velký vliv na formování politiky, skupiny mají důležitou roli zejména, co se týče získávání informací a vytváření strategií, než že by měly skutečný vliv na politiku. Zájmové skupiny představují možnost propojení s o connect with the eu policy process and have served to augment its limited resources (Jonnsdottir 2013: 38). Odpůrci integrace pak pocházejí z řad zástupců rybolovného a zemědělského sektoru. Rybolov a průmysl zpracování jeho produktů, marketing a export jsou pro Island naprosto zásadní a mají vliv na společnost jako takovou. S tím souvisí značný vliv zájmových skupin této oblasti na politiku. Právě z těchto důvodů mají pak tyto zájmové skupiny velký vliv a možnost ovlivňovat vládní politiku a rozhodnutí týkajících se různých oblastí, mezi nimi pak také evropské integrace (Thorallson 2004: 96). Zájmové skupiny z oblasti rybolovu a zemědělství jsou stále proti otázce a díky svým značným kontaktům s vládními stranami (Strana nezávislosti a Progresivní strana) mají možnost do určité míry ovlivňovat jejich politiku (Thorallson 2014). To samé platí pro skupiny ze zemědělského sektoru (Thorallson 2004: 96). Touto problematikou se více budeme zabývat v následující kapitole věnované ekonomice a vlivu nejdůležitějších sektorů.

2.3 Veřejnost

Existuje zde značný rozdíl mezi postojem veřejnosti a postojem elit. Velmi zjednodušeně lze říci, že zatímco veřejnost je spíše pro členství, politické elity se od těch v ostatních západoevropských státech liší svým euroskepticismem. Je zde tedy jakási „propast“ mezi elektorátem a voliči (Thorallsson 2002: 349). Jako důvody skepticismu politických elit Thorhallsson uvádí vliv primárních ekonomických sektorů kombinovaný s volebním systémem a role, kterou mají zájmové skupiny v procesu utváření zahraniční politiky. Druhým faktorem je důraz Islandu na národní identitu a suverenitu a jako poslední důvod uvádí speciální strategickou polohu a z ní vyplývající zvláštní vztah se Spojenými státy ((Thorallsson 2002: 350). Těmito třemi faktory se budeme zabývat v následujících kapitolách.

3 RYBOLOV

3.1 Ekonomika

Jak je patrné z první kapitoly, motivace zapojit se do evropské integrace se vždy točila kolem ekonomiky a zajištění snadného přístupu na evropské trhy, aniž by došlo k ohrožení klíčových sektorů. Ekonomika Islandu se točí kolem několika hlavních odvětví a od tohoto faktu se odráží i důležitost, jakou v procesu má. Thorhallsson tvrdí, že politická elita má sklony k tomu vnímat EU spíše jako ekonomický a právní nástroj než jako politické fórum a následně vyhodnocuje členství z hospodářského a nikoliv z politického hlediska (Thorhallsson 2004: 152). V momentě, kdy by byly tyto klíčové sektory ohroženy – například rybolov zavedením společné rybářské politiky, situace se značně komplikuje. V následující kapitole si vysvětlíme čím je ekonomika Islandu specifická a co z toho vyplývá pro vztahy s Evropskou unií.

Prosperita Islandu je neoddělitelná od sektoru rybolovu (Thorallsson 2004: 67). Kolem Islandu jsou jedna z nejbohatších lovišť na světě a právě díky

rybolovu začala v prvních třech desetiletích 20. století transformace islandské ekonomiky; z chudého státu se stala jedna z nejbohatších zemí v Evropě, která za svou prosperitu vděčí právě tomuto odvětví (Thorallson 2004: 67). Mezi růstem HDP a posilování rybářského průmyslu lze najít souvislost, od poloviny 90. let již pak tento vztah nebyl tak zřejmý. Islandská ekonomika se stávala více diverzifikovanou, zejména díky rostoucímu významu sektoru služeb (bankovníctví, turismus). Podíl rybolovného průmyslu na hrubém domácím produktu postupem času klesal, podle statistiky ministerstva rybolovu a zemědělství podíl klesal z maxima kolem 17% v roce 1978 na 8% v roce 2008. Thorhallsson uvádí, že v roce 2007 to bylo poprvé, co bankovní sektor přispěl k ekonomice Islandu více, než rybolovný průmysl (Thorhallsona 2011: 54). Země se vzpamatovává z krize a hodnota HDP opět stoupá, převážná část ekonomiky je založená na službách³, roste například význam například turismu (The central bank of Iceland 2014: 2014). V roce 2014 pak rybolovný sektor představoval zhruba 10,5% HDP (The central bank of Iceland) a stále představuje jeden z nejdůležitějších zdrojů příjmů z vývozu (The central bank of Iceland 2014: 14). Ryby a jiné mořské produkty stále tvoří základ Islandského vývozu, v roce 2013 tvořily 45% vývozu zboží a 27% celkového vývozu (The central bank of Iceland 2014: 16). Rybolov je tedy stále zásadním odvětvím, nejen kvůli vysokým podílům na vývozu a HDP, ale také díky přidruženým průmyslovým odvětvím (zpracovatelský průmysl). V roce 2011 zaměstnával kolem 5% z celkové pracovní síly Jakákoliv změna pro tento sektor pak s sebou logicky nese následky pro celou společnost (Icelandic fisheries).

Island je (nebo alespoň dříve byl) specifickým případem kvůli tomu že byl odkázán na jeden vývozní artikl (Ingebrtisen 1998: 127). Rybářský průmysl je strategickým sektorem a jeho zájmy jsou totožné se zájmy islandské vlády (Ingebrtisen 1998: 127). Podle teorie Sieglinde Gstöhl má malá rozloha a specifická struktura národní ekonomiky u malých států jako je právě například

³ Sektor služeb tvořil v roce 2013 zhruba $\frac{3}{4}$ HDP (The central bank of Iceland)

Island nebo Lichtenštejnsko za následek integrační strategie které se snaží o zachování a ochranu těchto hlavních zdrojů příjmů (Gstohl 2002: 18). Konkrétními překážkami jsou pak podle autorky společná rybářská politika a daňová harmonizace (Gstohl 2002: 18), kterou zmiňuje i Oddson. To se v případě Islandu potvrzuje, většina politiků byla vždy přesvědčena, že členství v EU by znamenalo ohrožení těchto sektorů (Thorhallsson 2011: 53, Oddson 2005: 7). Ať už aktéři zaujali jakýkoliv přístup k evropské integraci, nutnost přizpůsobit se společné rybářské politice je vnímána jako zásadní překážka integrace napříč politickým spektrem (Thorallson 2002: 350 – 351) Společná rybářská politika spravuje společné zdroje a poskytuje všem evropským rybářským flotilám rovný přístup do vod a lovišť EU, od roku 2015 plánuje stanovovat omezení odlovů (Evropská komise). Tato politika by pro Island představovala ztrátu kontroly nad vlastními vodami, jejich sdílení s ostatními státy a navíc by umožnila zahraničním investorům přístup k sektoru rybolovu (Thorallson 2002: 351; Ingebritsen 1998: 127 (Ministry of Fisheries and Agriculture). Island má svůj vlastní systém správy rybolovných teritorií a nejen že je společná rybářská politika vnímaná jako neefektivní, podle zprávy Ministerstva zahraničí je neaplikovatelná na případ Islandu (Oddson 2005.; Thorallson 2014; European Commission) Islandský systém sice má své vady, je nicméně přizpůsoben tamním podmínkám a zajišťuje udržitelný rybolov (Ministry for foreign affairs of Iceland (2010)). Společná rybářská politika poskytuje Evropské Unii obrovské pravomoci a to se neslučuje s tím, jak důležitým odvětvím je rybolov pro Island – proto již ve zpráva Ministerstva zahraničí bylo uvedeno, že kontrola nad rybolovnými teritorii musí zůstat v rukou islandské vlády (Ministry for foreign affairs of Iceland (2013) 2010). Toto se projevilo již v začátcích jednání, kdy ve zprávě Komise byl rybolov uveden mezi očekávanými problematickými oblastmi, stejně jako zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí, volný pohyb kapitálu a finanční služby (European Commission 2010: 8). Kapitoly týkající se rybolovu a zemědělství nebyly ani otevřeny, nebyly stanoveny vyjednávací pozice, a proto je velmi těžké

(a bezpředmětné) zabývat se jakýmkoliv předběžnými odhady. Je však dopředu známé, že přijetí společných politik je podmínkou členství v Unii a získání výjimky je velmi obtížné. Společná rybolovná politika je velmi často uváděna jako překážka v integraci. Thorhallsson upozorňuje i na shodu, která při debatách panovala mezi politickými stranami - všechny politické strany se shodují, že by bylo vyloučeno, aby byl umožněn rybolov zahraničním rybářským plavidlům k odlovu uvnitř 200mil rybářskou jurisdikci Islandu v souvislosti s členstvím v EU (Thorhallsson 2004: 89). V roce 2000 pak ministr rybolovu uvedl Společnou rybolovnou politiku jako hlavní překážku připojení Islandu k Evropské Unii (Thorhallsson 2004: 90). Již v průběhu jednání v červnu 2011 se ministr zahraničí Ossur Skarphéðinsson vyjádřil v tom smyslu, že pokud by v jednáních Evropská unie nezvala tuto situaci v potaz a nehodlala Islandu ustoupit, země by mohla jednání ukončit (Pawlak 2011).

3.2 Zájmové skupiny

Politický aspekt této otázky se zabývá možným vlivem, který mají na celý proces zájmové skupiny klíčových ekonomických sektorů. Christine Ingebritsen vnímá a analyzuje proces v souvislosti s ekonomickou strukturou dané společnosti, kdy mají hlavní aktéři společné zájmy související s klíčovými sektory pro ekonomiku (Ingebritsen 1998). Podle této teorie pak přístup k integraci do velké míry ovlivňují právě tyto skupiny. Podle Thorhallssona této situaci ještě přispívá nepříliš velká státní správa Islandu, kdy zájmové skupiny spolupracují s ministry do té míry, že jejich role téměř splývají (Thorhallsson cit. dle Magnússon 2011: 69). Podle Ingebritsen, je politický vliv primárních ekonomických sektorů v severských zemích rozhodujícím faktorem, který určuje podobu přístupu země k Evropské integraci (Ingebritsen 1998: 34).

S touto hypotézou pracuje i Thorhallsson, jelikož podle něj představuje ideální rámec pro analýzu množného vlivu těchto skupin na zahraniční politiku státu, v tomto konkrétním případě na přístup k integraci (Thorhallsson 2004: 9). Jelikož,

jak jsme dokázali v předchozí podkapitole, rybářský průmysl představuje klíčové odvětví a hlavní strategický sektor pro Island, jsou jeho zájmy totožné se zájmy vlády (Ingebriksen 1998: 127). Přímá hypotéza v kapitole zabývající se vlivem zájmových skupin z oblasti rybolovu na formulaci politiky směrem k Evropské unii zní, že tyto aktéři představují rozhodující faktor zodpovědný za neochotu Islandu zapojit se do procesu integrace (Thorallson 2004: 68). Thorhallson cituje předsedu *Federace vlastníků islandských rybářských lodí* (Federation of Icelandic fishing vessel owners), která je z hlediska politického vlivu vnímána jako nejmocnější (Thorhallson – Vignisson 2004: 96). Tato zájmová skupina je odpůrcem Evropské unie hned z několika důvodů – rybolovná politika probíraná v přechozí podkapitole je jedním z nich. Na postoji této skupiny se ani v průběhu let nic nezměnilo, odmítá postoupení správy rybolovných teritorií Evropské unii a zároveň podotýká, že pro Island (a jeho trh) je absolutně dostačující členství v EHP (Hjartarson cit. dle Thorhallson – Vignisson 2004: 74). Z toho vyplývá, že zájmové skupiny mají nejen intenzivní vazby na členy parlamentu a tím pádem i politický vliv, ale zároveň s vládou sdílejí stejná přesvědčení, co se týče rybolovu a společné rybářské politiky, která je v jejich očích hlavní politickou překážkou evropské integrace (Thorallson 2004: 97, Ingebriksen 114). Thorhallson potvrzuje, že zájmové skupiny mají úzké kontakty se členy parlamentu a tím pádem je pro ně velmi snadné do určité míry ovlivnit i zahraniční politiku. Sektor má značné kontakty s vládnoucími stranami, v jejichž očích je pak společná rybolovná politika hlavní politickou překážkou ve vstupu do Unie (Thorallson 2004: 96). Nepotvrzuje se sice, že by priority těchto zájmových skupin představovaly *rozhodující* faktor zodpovědný za odpor Islandu k evropské integraci, ale stále je zde velký vliv těchto skupin. Zájmy klíčového sektoru a jeho vlivu na politiku jsou pak jedním z klíčových faktorů zodpovědných za pozici vlády politických stran ke členství v Unii (Thorallson 2004: 89).

Stanovisko *Federace vlastníků islandských rybářských lodí* potvrzuje pozici rybolovu jako zásadního odvětví po islandskou ekonomickou nezávislost, Island

již své ekonomické zájmy díky spolupráci s EHP zajistil a přijetí společné rybolovné politiky nejen že není nezbytně nutné, ale zároveň by ekonomice znatelně uškodilo. Upozorňují také na tu skutečnost, že tato politika by umožnila cizincům skupovat akce islandských rybářských společností, což je nepřípustné – společnosti tak zásadní pro islandskou ekonomiku by měly být vlastněny Islandčany. Prohlášení také připomíná tresčí války a boj o kontrolu nad vlastními vodami by tímto přišel vniveč, čímž upozorňuje na spojitost rybolovu a ekonomické samostatnosti s islandskou národní identitou a suverenitou (Federace vlastníků islandských rybářských lodí cit. dle Magnússon: 70).

Zájmové skupiny z oblasti rybolovu – jako je právě *Federace vlastníků islandských rybářských lodí*, mají nesilnější politické kontakty s hlavními politickými stranami, což je odlišuje od ostatních zájmových skupin (Magnússon 2011: 71; Thorhallsson – Vignisson 2004: 83). Jsou zde i zájmové skupiny, které jsou pro členství jako například Islandská federace práce a Federace islandského průmyslu, které mají silné vazby na Sociálně demokratickou alianci, jejich vliv už však není tak velký (Magnússon 2011: 71; Thorhallsson 2014)

4 NÁRODNÍ IDENTITA A SUVERENITA

Nyní se vrátíme k prohlášení *Federace vlastníků islandských rybářských lodí*, citované v minulé kapitole. Z něj můžeme odvodit jakési nacionalistické tendence, kterým bude věnována tato kapitola. Zejména v odborných textech zabývajících se zapojením Islandu do procesu evropské integrace je otázka národní identity samostatným tématem. Autoři se shodují, že pro pochopení zahraniční politiky států je nezbytné mít určité povědomí o událostech, jež formovaly identitu daného národa. Historická zkušenost se může odrážet v současné zahraniční politice a v konkrétním příkladu Islandu i ovlivňovat integrační proces (Bergman 2014: 34; Gstöhl 2002: 18, 214; Thorhallson 2002: 359).

V minulé kapitole jsme se zabývali významem rybolovu ve smyslu ekonomickém a poukázali jsme na to, jak zásadní je tato otázka pro vývoj integračního procesu, pravdou zůstává, že efekt, který by možné členství mělo na ekonomiku, vlastně nikdy nebyl řádně prošetřen (Hálfdanarson 2004: 129). Autoři jako Eiríkur Bergmann kritizují vysvětlení z pohledu racionalistů, kdy důvodem k odmítání participace na procesu jsou hlavně zájmy rybářského průmyslu a společná rybářská politika, která není v souladu s islandskými ekonomickými zájmy (Ingerbritsen cit. Bergmann 2014: 34). Toto vysvětlení podle Bergmanna podceňuje význam národní identity pro formování postojů k integraci. Eiríkur Bergman zpochybňuje vysvětlení přístupu Islandu pouze přes tyto ekonomické důvody poukázáním na skutečnost, že do ekonomické krize v roce 2008 nikdy nebylo v parlamentu schváleno rozhodnutí, podstoupit otázku rybolovu přístupovým jednáním. Pokud by byl rybolov a s ním spojené ekonomické faktory skutečně hlavní, případně jedinou překážkou v očích členů parlamentu, kteří by jinak byli pro členství, měli by být ochotní podstoupit tuto otázku jednáním. Tak by se zjistilo, jestli by nebylo možné vyjednat speciální a pro Island výhodné podmínky. Bergman toto vnímá jako důkaz toho, že jsou zde další faktory, odpovědné za přístup Islandu k participaci na procesu integrace (Bergmann 2014: 35).

Těmito faktory jsou národní identita a důležitá role suverenity. Tento faktor souvisí s historickým vývojem Islandu, zejména od konce 19. století. Island si svou nezávislost musel „vybojovat“⁴ a dočkal se jí teprve v roce 1944 (Thorallson 2002: 359). Politika v moderním slova smyslu se na Islandu utvářela v době tohoto boje za nezávislost a nacionalistická rétorika, mýty kterých bylo využíváno k povzbuzení se výrazně prolínají i do současné politické diskuze. Suverenita přicházela velmi pomalu. Islandský parlament byl znovu obnoven jako poradní orgán v Reykjavíku v roce 1845, první ústavu Island získal od dánského krále v roce 1874. Částečnou suverenitou země disponovala

⁴ Nehovoříme o boji v pravém slova smyslu. Island o svou nezávislost nikdy neusiloval za pomoci násilí

v personální unii s Dánskem od roku 1918. Úplně nezávislosti dosáhl v roce 1944 proti vůli Dánska za okupace nacisty (Bergmann 2014: 38). Boj za nezávislost byl veden skupinou intelektuálů v Kodani, kteří v souvislosti s odkazováním na historii Islandu, jako zemi nezávislých Vikingů vytvořili jakýsi národní mýtus, kterým ospravedlňovali a vysvětlovali nárok islandského národa na suverenitu a nezávislost (Bergmann 2014: 38). Hálfarnason dále hovoří o islandském přesvědčení, že suverenita je zakořeněná v národu jako celku a proto nemůže být sdílená v rámci nadnárodních organizací typu Evropské Unie (Hálfarnason: 137).

Důležitost politické identity, která se vytvářela v době okupace Dánskem v letech 1830 – 1944 se projevuje i v přístupu Islandu k evropské integraci. Pochopení těchto souvislostí, pak vysvětluje přístup Islandu k potencionálním budoucím imperiálními mocnostem (takto může být vnímána například EU) (Bergmann 2014: 36). Tyto události pak podle Bergmanna formují a ovlivňují islandskou zahraniční politiku dodnes. Autoři potom národní identitu a s ní související důležitou roli národní suverenity vnímají jako další klíčový faktor zodpovědný za přístup k integraci (Bergmann 2014: 33; Gstohl 2002: 18). Boj za nezávislost formuje islandskou identitu a vysvětluje to, že Island klade velký důraz na svou formální suverenitu (Bergman 2014: 36). Bergman nesnižuje význam rybolovu a ekonomiky, ale vnímá rybolov jako mnohem více než pouze ekonomickou záležitost. Rybolov představuje klíčový prvek formující současnou Islandskou národní identitu (Bergmann 2014: 36). Z první kapitoly je patrné, že v debatách zabývajících se členstvím v EFTA, byly argumenty členů parlamentu založeny převážně na ekonomice, dotýkaly se převážně ekonomiky, podle Bergmanna suverenita a důvody týkající se národa tvořily pouze základ těchto argumentů (Bergmann 2014: 40). Island se zároveň považoval za unikátní a odlišný stát a z této pozice se dožadoval četných výjimek a speciálních podmínek (Bergmann 2014: 40). V jednáních o EHP již byla suverenita zmiňována přímo

(Bergmann 2014: 38)

(Bergman 2014: 40). Otázka suverenity se pak objevila i v jednáních o vstupu do EU na začátku 21. století, Bergman cituje člena parlamentu za Stranu nezávislosti, který považuje společnou rybolovnou politiku za ohrožení ekonomických zájmů země, které s sebou zároveň přináší i převod národní suverenity a pravomocí (Guðfinnsson cit. dle Bergmann 2014: 41). Bergmann upozorňuje na ne tak zřejmý aspekt související se sektorem rybolovu. Ten je více než ekonomickou záležitostí – je důležitým argumentem v diskuzi o islandské suverenitě a identitě. Argument, že společná rybářská politika je základní překážkou v procesu integrace se netýká pouze ekonomické prosperity a nezávislosti, ale i Islandu jako suverénního nezávislého národa. Úplná kontrola nad islandskými vodami se podle Bergmanna dá vnímat jako symbol svobodného a nezávislého islandského národa – nikdy nekončící spory s jinými Evropskými státy o rybolovná teritoria pak slouží jako symbol nikdy nekončícího boje za nezávislost (Bergmann 2014: 42).

O důležitosti tohoto faktoru svědčí i fakt, že v i v této otázce panuje shoda napříč politickým spektrem. Při jednáních o vstupu země do EU se toto téma objevuje téměř stejně často jako ekonomické problémy, David Oddson uvádí ekonomické důvody spolu se suverenitou, pokud by se země musela podřídit společné rybolovné politice, došlo by k okamžitému převodu pravomocí a kontroly nad islandskými nejdůležitějšími přírodními zdroji, což by vedlo k ohrožení nejen ekonomické budoucnosti Islandu, ale zároveň by to poškodilo i jeho suverenitu (Oddson cit. dle Hálfarnason 2004: 128). Tento názor sdílí i Levicoví zelení – například v citovaném manifestu z roku 2003 také jedním dechem zmiňují kontrolu nad přírodními zdroji a omezení/ohrožení suverenity z toho vyplývající (Manifesto v Thorallson 129). Suverenita a národní identita jsou velmi častým argumentem Levicových zelených a Strany nezávislosti, které jsou, jak už jsme zmínili dříve, pevně proti členství (Thorallsson 2002: 359).

5 VZTAHY S USA

Jako další faktor ovlivňující přístup Islandu k integraci uvádí Thorhallsson zvláštní vztah mezi Islandem a Spojenými státy, který měl na Island jak politický, tak bezpečnostní vliv. Zejména za studené války byl Island díky své strategické poloze velmi důležitý pro západní mocnosti (Thorallson – Vignisson 2004: 103). V případě ozbrojeného konfliktu by americká vojenská základna v Keflavíku sehrála klíčovou roli pro vojenské akce NATO, zejména co se týkalo obrany Severní Ameriky a námořních cest mezi Evropou a Amerikou (Thorallson – Vignisson 2004: 103). Island je jedním ze zakládajících členů NATO a se Spojenými státy podepsal bilaterální dohodu o obraně, v níž se zavazuje k poskytování vojenského vybavení. Obranná dohoda byla vytvořena na základě Severoatlantické smlouvy a Spojené státy se v ní zavázaly převzít odpovědnost za obranu Islandu jménem NATO (Thorallson – Vignisson 2004: 103). Co se týče vztahů s USA, tato obranná dohoda pak zajišťovala speciální pozici Islandu mezi ostatními členy NATO (Thorallson – Vignisson 2004: 103). Od druhé světové války zde byly také intenzivní obchodní vztahy s USA, vedoucí k silnému vlivu země na islandskou politiku (Thorallson – Vignisson 2004: 103). Tato skutečnost také ovlivnila postoj země k Evropské unii – garantem bezpečnosti byly Spojené státy (Thorhallsson – Vignisson 2004: 104) a politická reprezentace Islandu (na rozdíl od jiných zemí) pak tedy postrádala motivaci připojit se k EU v zájmu zajištění bezpečnosti a obrany (Bjarnason cit. Thorallson 2004: 115).

V tomto se Island odlišuje od ostatních severských zemí – bezpečnostní zájmy nikdy nefungovaly jako motivace vstoupit do EU. Island vděčil americkým jednotkám (které vystřídaly ty britské) za ekonomickou prosperitu, které velmi pomohla Američany vybudovaná infrastruktura a také fakt, že Island nemusel financovat vlastní armádu (Thorhallsson – Vignisson 2004: 119, 122). Americká vláda se také ujala prodeje produktů rybolovu do zahraničí a během válečných let poskytovala všechno potřebné (Thorhallsson – Vignisson 2004: 119). Již jednou jsme zmiňovali také značnou (finanční) pomoc v rámci Marshallova plánu

i mimo něj, která hrála roli v rozvoji země a přispěla ke zvýšení životní úrovně (Thorhallsson – Vignisson 2004: 119). Islandu také prospělo být pod záštitou USA v rámci OEEC, kde Amerika využila svého vlivu a zajistila Islandu výjimku v případě požadavku na zrušení obchodních bariér (Thorhallsson – Vignisson 2004: 119). Nelze tedy říct, že by zvláštní vztah s USA bránil participaci na procesu integraci, jako spíš že za následek nepříliš velký zájem ze strany Islandu o integraci z důvodu obrany a bezpečnosti, jako tomu bylo u jiných států (Thorhallsson – Vignisson 2004: 123, Thorhallsson: 2002: 361). Island neměl důvod usilovat o zintenzivnění vztahů s Evropou, když se vždy mohl obrátit na USA (Thorhallsson – Vignisson 2004: 123), který zároveň pomohl ekonomické prosperitě země. Postupem času docházelo k ochlazení vztahů mezi státy a v roce 2006 se americké jednotky z Islandu stáhly, což vzbudilo vlnu nevole na Islandu, protože by země zůstala bez jakékoliv vojenské obrany. V jednu chvíli to dokonce vypadalo, že tato skutečnost se změní v důvod, proč by měl Island k evropské integraci obrátit svou pozornost a zvážit Evropskou unii jako možnost zajištění své bezpečnosti (Magnússon 2013: 13 – 14). Nakonec bylo uzavřeno několik smluv s okolními státy a obranné dohody s USA v určité míře stále platí, proto tato událost na členství v EU žádné vážnější dopady pravděpodobně mít nebude (Magnússon 2013: 14)

6 ZÁVĚR

V celé práci jsme si napřed představili proces od samých počátků integrace až do současnosti, přehled procesu integrace končí u roku 2015, kdy byla žádost stažena. Již při popisu průběhu integrace jsme identifikovali několik témat, která opakovaně proces ovlivňovala. Island je velmi specifický případ právě kvůli všem zmíněným faktorům – je zde ekonomika založená na klíčovém sektoru rybolovu a s ní související zájmové skupiny schopné ovlivňovat proces integrace. Hypotézu této práce, že hlavním faktorem ovlivňující vztah Islandu a Evropské unie je klíčové odvětví rybolovu a jeho vliv na ekonomiku se podařilo potvrdit pouze z části. Rybolov je zásadním odvětvím ale ne pouze pro ekonomiku.

Souvisí s mnoha dalšími faktory, které ovlivňuje, jako je například důraz kladený na suverenitu a identitu země. Rybolov jako zdroj ekonomické nezávislosti lze vnímat jako symbol nezávislého suverénního Islandu. Rybolov není tedy pouze faktorem sám o sobě, působí na ostatní faktory a vše se kolem něj točí.

Ekonomika a národní identita spolu úzce souvisí a zabývat se problematikou pouze z jednoho pohledu nelze. Identifikovat pouze jeden faktor by problematiku příliš zjednodušovalo. Zahraničně – politický aspekt sehrál v procesu důležitou roli hlavně díky tomu, že omezil motivaci Islandu usilovat o zapojení se do procesu integrace.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Bergmann, E. (2014). Iceland: A postimperial sovereignty project. *Cooperation and conflict* 49 (1), s. 34 –53.

Bjarnason, M. (2010) *The Political Economy of Joining the European Union. Iceland's Position at the Beginning of the 21st Century*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Decision of the Council No. 17 of 1969 relating to the accession of Iceland (<http://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/EFTA-Iceland.pdf>, 2. 2. 2015).

European Commission (2013). *Iceland report 2013* (http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/is_rapport_2013.pdf, 5. 2. 2015).

European Commission (2010). *Analytical report* (http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/is_opinion_en.pdf, 5. 2. 2015).

EVROPSKÁ KOMISE. SPOLEČNÁ RYBÁŘSKÁ POLITIKA (SRP)
(HTTP://EC.EUROPA.EU/FISHERIES/CFP/INDEX_CS.HTM)

Evropský parlament. *Evropský hospodářský prostor (EHP), Švýcarsko a sever* (http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.3.html; 20. 3. 2015)

Goodeve E., D. (2005). Iceland and the European Union: An In-Depth Analysis of One of Iceland's Most Controversial Debates. *Scandinavian Studies* 77 (1), s. 85 – 104

Gudmundur Hálfðanarson (2004). *Discussing Erupe: Icelandic nationalism and European integration* In: Throhallsson, B., *Iceland and European Integration. On the edge*. New York, Routledge.

Iceland review online (2008). IMF Approves Loan Package for Iceland (<http://icelandreview.com/news/2008/11/20/imf-approves-loan-package-iceland>, 3. 2. 2015).

Iceland review online (2014). Report on Iceland's EU Accession Talks Published (<http://icelandreview.com/news/2014/04/11/report-icelands-eu-accession-talks-published>, 9. 2. 2015).

Iceland review online (2015). Foreign Minister: Iceland's EU Application off the Table, 12.3.2015 (<http://icelandreview.com/news/2015/03/12/foreign-minister-icelands-eu-application-table> , 12. 3. 2015)

Icelandic fisheries. Fisheries Impact(<http://www.fisheries.is/economy/fisheries-impacts/gdp/>, 23. 3. 2015)

Ingebritsen Ch. (1998). *The Nordic States and European Unity*, Ithaca: Cornell University Press.

Jones, A. – Clark, J. (2012). Practicing geographical uniqueness: The geopolitics of prenegotiation and Iceland Accession to the European Union. *Annals of the Association of American Geographers* 103 (6), s. 1437-1451.

Pawlak, j. (2011). iceland plan to join eu hinges on fisheries minister. (<http://www.reuters.com/article/2011/06/27/eu-iceland-iduslde75q11b20110627>)

Kassebaum, David (1997): *The Cod Wars. TED Case Studies*, Vol. 7, No. 2,

Magnússon, Haukur S. (2009). *The Progressive Party – In Their Own Words*. (3.4. 2009) (:<http://grapevine.is/mag/2009/04/03/progressive-party-framsoknarflokkurinn-iceland-elections-2009/>_20. 3. 2015)

Magnússon, M. Á. (2011). *The Engagement of Iceland and Malta with European Integration: Economic Incentives and Political Constraints* (Reykjavík: University of Iceland.

Ministry for foreign affairs of Iceland (2010). General position of the government of Iceland (<http://www.mfa.is/media/esb/27072010-Iceland-statement.pdf>, 9. 2. 2015).

Ministry for foreign affairs of Iceland (2014). Summary of findings (<http://www.mfa.is/media/esb/Summary-Conclusions.pdf>, 9. 2. 2015).

Ministry for foreign affairs. (<http://www.mfa.is/tasks/european-co-operation/questions-and-answers>. 12. 3. 2015).

Ministry of Fisheries and Agriculture. Foreign investment Icelandic Fisheries (<http://www.fisheries.is/economy/structure/Foreign-investment/>

O'Brien, D., (2010) 'The Icelandic Banking Crisis: Causes, effects & implications'. *Social & Political Review*, 20(2), s.125–129.

Oddson, D. (2005) Iceland: Challenges and Opportunities (dostupné online z https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCcQFjAA&url=https%3A%2F%2Fwww.montpelerin.org%2Fmontpelerin%2Fmembers%2Fpapers%2Ficeland%2FThe%2520Hon%2520David%2520Oddsson%2520-%2520Iceland%2520%2520Challenges%2520and%2520Opportunities.doc&ei=6ZxBVY_3GdLfaLqJgcgM&usg=AFQjCNH2LYtcDi28SY3fLcJXGVodb7BsbQ&bvm=bv.92189499,d.bGg; 28. 3. 2015)

Reykjavík grapevine (2013). Left green movement interviewed (<http://grapevine.is/mag/articles/2013/04/08/vinstrihreyfingin-graent-frambod-the-left-green-movement-interviewed/>, 23. 3. 2015)

Reykjavík Grapevine (2013). The progressive party interviewed (<http://grapevine.is/mag/articles/2013/04/08/framsoknarflokkurinn-the-progressive-party-interviewed/>; 21.3.2015)

Sieglinde Gstohl (2002). *Reluctant Europeans: Sweden, Norway and Switzerland in the process of integration*. Boulder: Lynne Rienner

Strmiska, M.; Hloušek, V.; Kopeček, L.; Chytilík, R. (2005). *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál.

The Central Bank of Iceland (2014). *Economy of Iceland* (dostupné z: http://www.cb.is/library/Skr%C3%A1arsafn---EN/Economy-of-Iceland/2014/Heildarskjal_1.pdf)

The economist (2009). *Iceland* *Kreppanomicst* (<http://www.economist.com/node/12382011>, 23.3.2015)

Thorallson B. - Rebhan Ch. (2011). *Iceland's economic crash and integration takeoff: An end to European Union scepticism?* *Scandinavian Political Studies* 34 (1), pp. 53 – 73.

Thorhallsson, B. – Rebhan, Ch. (2011). *Iceland's Economic Crash and Integration Takeoff: An End to European Union Scepticism?* *Scandinavian Political Studies* 34 (1), s. 53 – 73.

Thorallson, B. (2014). *Europe: Iceland Prefers Partial Engagement in European Integration*. Centre for Small State Studies.

Thorhallsson, B. – Vignisson H., T. (2004). *The first steps: Iceland's policy on European integration from the foundation of the republic to 1972*. In: Thorhallsson, B., *Iceland and European Integration. On the edge*. New York, Routledge.

Thorhallsson, B. (2002). *The Skeptical Political Elite Versus the Pro-European Public: The Case of Iceland*. *Scandinavian Studies* 74 (3), s. 349-378

Thorhallsson, B. (2004): *Iceland and European Integration. On the edge*. New York: Routledge.

Visir (2013) Iceland no longer an EU candidate
country[http://www.visir.is/iceland-no-longer-an-eu-candidate-
country/article/2015150319579](http://www.visir.is/iceland-no-longer-an-eu-candidate-country/article/2015150319579), 12. 3. 2015)

8 RESUMÉ

The aim of this thesis was to examine the key factors that determine Iceland's special approach towards European integration. The focus was on the key sector of fisheries and its possible influence on the economy and the process of integration itself. Then we examined the role of national identity and sovereignty and in the end we examined the special relationship between Iceland and the US. The hypothesis was that the fisheries sector is the main factor and has a major influence on the government policies. The sector proved to be of a key importance. But it is also obvious that there is a complex relationship between the economy and the national identity.